

Oponentský posudek na diplomovou práci Bc. Evy Rafajové

Název práce: „**JÁ, ODEVZDÁVÁM SE TOBĚ A PŘIJÍMÁM TĚ ZA MANŽELA/KU**“
Reflexe manželství a rodiny ve vybraném římskokatolickém prostředí.

Autorka posudku: Doc. PhDr. Blanka Knotková-Čapková, Ph.D.

V Praze, 19. 6. 2020

Výzkum Bc. Evy Rafajové je bezesporu **originální**, a to jak v kontextu oboru genderových studií, tak studia náboženství a jejich sociálních kontextů. Zejména v katolickém prostředí je podobných výzkumných sond, zejména v českém prostředí, stále velmi málo.

Téma práce je vymezeno přesně a pro formát práce velmi vhodně. Avizovaný obsah je zdařile naplněn. Ani ke **struktuře** textu nemám připomínky, odráží zjevně pečlivě promyšlený design výzkumu.

Teoretická část je velmi dobře zpracována, zde zejména oceňuji, jak autorka představila koncept genderu v podobě, jaká je pro práci relevantní, a úspěšně se vyvarovala přílišné všeobecnosti nebo přehledově konseptového typu textu. Tento oddíl teoretické části bych hodnotila bez výhrad jako výborný. U části, věnované **feministické teologii**, která má – pokud to správně chápu – představovat stěžejní východisko práce, oceňuji záběr literatury, kterou autorka samostatně prostudovala. Zde už ale připomínky, i když nikoliv zásadní, mám. Je pravda, že konkrétně katolické feministické teoložky věnují více pozornosti spíše tématům, jako jsou příběhy a role biblických žen, než analýzám současné katolické praxe (na rozdíl, v českém prostředí, např. od textů M. Putny). Nicméně by bylo například zajímavé podrobit srovnání, jakým způsobem např. navrhovala katolická feministická teoložka E. S. Fiorenza zrovnoprávnění žen v katolických společenstvích už ve své první knize *The Forgotten Partner* (1964), a co z toho reflektovaly pozdější církevní dokumenty a materiály pro předmanželskou výchovu, na něž DP odkazuje, *Familiaris consortio* (1981) a *Amoris laetitia* (2016). U těchto dokumentů autorka sice inseruje tematickou obsahovou analýzu, ale ta je naplněna jen částečně, oba jsou prezentovány ne jako ucelené texty a s tím jejich rozbor, ale spíše jako výukové zdroje pro předmanželskou výchovu. Další mou poznámkou k oddílu o feministické teologii je, že by zde autorka měla alespoň jednou konstatovat rozdíly mezi katolickou FT a jejími protestantskými proudy, aby nesplyvaly pojmy „křesťanská“ a „katolická“. Dominantně se toto v práci neděje, nicméně by to myslím chtělo explicitní komentář. Samozřejmě, protestantská FT je daleko obsáhlejší, takže diplomantka zde měla těžší úlohu. Sama ovšem na některé protestanty/ky odkazuje (Opočenská, Balabán, Bič). Protestantská FT má mimo jiné bezesporu snazší úlohu i v důsledku pouhého faktu, že manželství v protestantismu (s výjimkou některých forem lutheránství) není definováno jako svátost.

Metodologickou část považuji – až na výhradu k obsahové analýze textů – za výborně zpracovanou. Autorka kvalitativním metodám různých typů rozhovorů a zúčastněného pozorování rozumí velmi dobře po stránce teoretické i praktické. Velmi oceňuji pozornost

věnovanou etické stránce výzkumu, zejména podrobně a poctivě reflektovanou pozicionalitu. Autorka si uvědomuje úskalí své pozice insiderky; dle mého názoru se mu nicméně vždy zcela nevyhnula, především v případech, kdy by bylo možné hlouběji kriticky nahlédnout výpovědi kněží. Např. když kněz Josef na str. 49 tvrdí, že křesťanské ani židovské učení nikdy nepojímalo vztah muže a ženy v manželství jako hierarchický – to prostě není pravda, o hierarchii v manželství je v Bibli více míst, a to jak ve Starém zákoně (třeba příběh Tamar, Gn 38; nebo možnost uzavření manželství jako „dealu“ mezi otcem dívky a mužem, viz Dt 22), tak v Novém (některé Pavlovy epištoly, např. Ef 5, 21-24).

Tím přecházím k **vlastní analýze**. Její členění je pěkné, jednotlivé kapitoly a podkapitoly nejsou pouze popisně tematické, ale zpravidla korespondují i s kategoriemi významu. Velmi důkladně je zpracován a více než precizně dokumentován jeden ze závěrů, že předmanželská katolická výchova vychází z esencialistických a biologicky deterministických pozic. Dalo se to sice předpokládat, není to překvapivé zjištění, nicméně rozsah nasbíraných dat, které toto dokumentují, i jejich úspěšná prezentace, zaslouží ocenění. Významnějším zjištěním dle mého názoru je, jak v zásadě všichni narátoři staví koncept manželství nejen na lásce, vzájemném pochopení, atd. (s očekávaným odkazem na epištolu ke Korintským – 1K, 13), ale i na kritice patriarchálního pojetí rodiny – alespoň tedy deklarativně, genderově stereotypní pojetí, ba archetypizaci (str. 56) to samozřejmě nevyklučuje. Nicméně narátoři silně odmítají používání násilí, ba i vůči jinak zavrhaným nehetero- identitám; domácí násilí také uvádějí jako jeden z přijatelných důvodů k rozvodu, i když svátost manželství jako takovou zrušit nelze.

V zásadě je mou **hlavní kritickou připomínkou**, jak už bylo řečeno výše, že ač se autorka snažila o odstup výzkumnice, její loajalita členky církve vůči narátorům občas převážila nad kritickým zhodnocením. Konkrétně, neupozorňovala je na chybné odkazy na Bibli (viz výše), ba přejímala i odkazy chybné odkazy z psaných textů, viz odkaz na Kašného, 2007, na str. 80, který tvrdí, že „Starý i Nový zákon stanovily požadavek nerozlučitelnosti manželství a naléhaly na něj“. Starý zákon toto rozhodně netvrdil, naopak, rozluka (ze strany muže) byla součástí Mojžíšových zákonů. Dále, autorka se nijak nedistancovala od toho, že odkazy na tzv. expertní literaturu v průběhu předmanželské výchovy byly naprosto selektivní (Kratochvíl, a další). Nedoptávala se vždy hlouběji, kde se to ve vývoji rozhovoru přímo nabízelo (např. citace na str. 112). A konečně ve stručnosti, nepokusila se důsledně o diskurzivní analýzu výroků či konceptů, které by to vyžadovaly. Příklady: koncept tzv. komplementarity – str. 25, 124 i jinde – šlo by o kritiku binarismu z pozic dekonstruktivistických a feministických; nebo diskurzivní rozbor prohlášení, že snoubenci „vstupují do manželství, které je trvalé“ (str. 62). Je to samozřejmě o limitech výzkumu, které ale autorka sama reflektuje a snaží se s nimi pracovat, byť v tomto ohledu zůstaly jisté rezervy.

Ze **stylisticko-jazykového hlediska** je práce pěkná, dobře se čte, i když místy přechází do mírně vyprávěcího stylu. K **formální stránce** mám následující výhrady: autorka při odkazování téměř nikde neuvádí stránku, ale jen rok vydání díla, a to i v případě, že jde o přímou citaci; autorka na některých místech odkazuje pouze na editora/ku díla, i když není autorem/kou kapitoly, k níž odkaz směřuje.

Celkové hodnocení: Předkládaná diplomová práce je po mnoha stránkách zdařilým textem, který svědčí o promyšlení tématu, pečlivé přípravě, osobní motivaci, schopnosti samostatně nastudovat odbornou literaturu a pracovat s ní, i o schopnosti kritického myšlení. Práci hodnotím, vzhledem k výše uvedenému, **na pomezí známek výborně a velmi dobře.**